

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה מבית מדרשו ושיעוריו של

הגאון הינוקא

רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

פרשת נח 106

נח מצא חן בזכות שהעמיד תולדותיו לשם שמים, ונמצאו ראויים ליסוד שלימות ותיקון העולם

אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק (ו, ט). מובא במדרש (ב"ר כט, ה ובתנחומא נח ב), שמנח אנו למדים שהקב"ה עושה חסד עם האדם בזכות הדורות העתידיים לצאת ממנו, כי בזכות תולדותיו מצא נח חן בעיני ה'. ומובא בזהר נח (בדף ס ע"א) שזכה נח להקרא 'צדיק' על שם ששמר את אות ברית הקודש, כי היתה כל מחשבתו להעמיד תולדות לצורך קיום העולם. וביאר המהרי"ל דיסקין שכל זכותו של נח היה שחינך את בניו לילך בדרך ה', כי כל הצלת האדם בעולם תלוי בחינוך בניו. ובאמת עיקר מעלת חינוך הבנים נעוץ בראשיתו, כאשר תהיה כל מחשבתו קודש להמשיך הנשמות בכדי לאוקמא שכינתא מעפרא ולעילוי שכינת עוזנו¹. וכמובא בזהר וילך (בדף רפד ע"א) שכאשר ראה ישעיהו את הדורות שבימי אחז העלולים להתרחק מדרך ה', לרוב רשעות אחז שסגר את בתי המדרשות והעמיד צלמים בכל מקום, לימד את בני הדור ממעלת קדושת המשכת הנשמות, ועל ילדים אלו שבאו בקדושה ובטהרה אמר (בישעיה ח, יח) "הֲנֵה אֶנְכִי וְהִקְלִידִים אֲשֶׁר נִתַּן לִי ה' לְאִתּוֹת וּלְמוֹפְתִים בְּיִשְׂרָאֵל", כי בזה העמיד דור של זרע קודש ההולכים בדרך ה', עד שבימי חזקיהו בנו של אחז בדקו בכל גבולות ארץ ישראל ולא נמצאו תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה כמובא במסכת סנהדרין (דף ד ע"ב). ועל זה זכה נח להקרא 'צדיק', בזכות שכל מחשבתו בהעמדת תולדותיו היתה בעבור שיתקיים העולם עם זרע קודש ההולכים בדרכיו יתברך.

תיבה אותיות בית ה' שהיתה כדוגמת בית המקדש

עֲשֵׂה לָךְ תֵּיבַת עֲצֵי גִפְרִי קִנִּים תַּעֲשֶׂה אֹת תֵּיבַת (ו, יד). דרשו בבראשית רבה (כו, א) על הנאמר בתהלים (א, א) "והיה כעץ שתול על פלגי מים", ששתלו הקב"ה לנח בתיבה, ופירש הרד"ל שהוא מפני שנבנית ע"פ ציווי ה', ולכן נקראת בית ה', רמז לדבר 'תיבה' אותיות בית ה'. וציון לזוהר נח (דף נט ע"ב) שהתיבה היתה דוגמת ארון ה'.

ובספר מנחת אליהו לבעל השבט מוסר (פרק טז) השווה בין תיבת נח לבית המקדש, שכשם שהמקדש היה מכפר כן היתה התיבה מכפרת, וכמו שדרש רבי יצחק בבראשית רבה (לא, ט) על הפסוק 'קנינים תעשה את התיבה', שכשם שהקן מטהר את המצורע כן היתה התיבה מטהרת את נח ובניו. ובית המקדש נבנה על פי מידות האמות של התיבה, וכמו שדרש רבי יודן בבראשית רבה (שם, י) על הנאמר בתיבה "וזה אשר תעשה אותה", שרימזו בזה הקב"ה שעתיד שלמה למוד את אמות המקדש כפי מידות אמות התיבה, וכנאמר בדברי הימים ב' (ג, ג) "ואלה הוסיף שלמה לבנות את בית האלהים האורך אמות במדה הראשונה". וכשם שהראה הקב"ה לנח כזה וכזה תעשה כמובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק כג) על הפסוק "וזה אשר תעשה

אותה', כן היה במשכן, כמו שאמרו בשמות רבה (מ, ב) שהראה הקב"ה למשה במרום דמות כל כלי המשכן ואמר לו כזה וכזה תעשה. וכשם שהיתה התיבה מסייעת בבניינה כמובא בבראשית רבה (לא, יא), כן היה המשכן מסייע בהקמתו והמקדש בבניינו כמובא בשמות רבה (נב, ד).

נח היה דורך על נחשים ועקרבים בתיבה ולא הויקו לו

בְּעֶצֶם הַיּוֹם הָיָה בָּא נֹחַ וּגְוֵי וְכָל הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ (ז, יג-יד). מובא במדרש שוחר טוב (ממור צא), שכל י"ב חודש שהיה נח בתיבה, היה פוסע והולך על הנחשים ועל העקרבים, ולא היו מזיקים אותו, שנאמר "על שחל ופתן תדרוך כי בי חשק ואפלטתו".

י"א שבארץ ישראל לא ירדו גשמי מבול

וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל הָאָרֶץ (ו, יז). מובא במסכת זבחים בשם רבי יוחנן שבארץ ישראל לא ירדו גשמי המבול, וכנאמר ביחזקאל (כב, כד) "ארץ לא מטוהרה היא, לא גושמה ביום זעם"², וכן מובא בבראשית רבה (לג, ו) בשם רבי לוי³.

לפני המבול היה מזג כל העונות שווה כבימי האביב

עַד פֶּלַי יַמֵּי הָאָרֶץ זֶרַע וְקִצִּיר וְקָר וְחָם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וַלֵּילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ (ה, כב). ביאר הספורנו, שקודם המבול היה מהלך השמש תמיד בקו שווה ללא נטיה, והיה מזג האויר תמיד כבעונת האביב, והיה בזה תיקון כללי ליסודות ולצמחים ולבעלי חיים ולאורך ימיהם, ואחר המבול החלו לשמש ד' עונות השנה לפי נטיית מהלך השמש. ואין זה אלא 'כל ימי הארץ', כל עוד שלא בא העולם לתיקונו, אמנם על הימים שלעתיד לבוא אמר הקב"ה "הארץ החדשה אשר אני עושה" (ישעיה סו, כב), כי יתקן הקב"ה את הקלקול שנעשה בה במבול וישיב את מהלך השמש אל קו משוה היום כמאז.

דור הפלגה רצו לעשות כדור פורח ולעלות לירח

וַיֹּאמְרוּ הֲבֵה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמְגִדָּל וְרֵאשׁוּ בְּשָׂמַיִם (יא, ד). ביאר רבי יהונתן אייבשיץ בספר תפארת יהונתן (ח, כא), שמצאו דור הפלגה שיש שכבת אויר חזקה ועבה סמוך וסביב לכדור הארץ (אטמוספירה) והוא מכביד על הדבר העולה למעלה ומגרשו לירד למטה, ולכן ניסו לשגר כדור מעל לאותו אויר עב על ידי שריפת אבק שריפה, וראו שאותו כדור לא ירד כלל למטה, אף שלפי הטבע כל דבר הנזרק יורד למטה לארץ, ומזה הבינו שאחרי האויר העב הזה אין כל כך כח משיכה, וע"י רוח אפשר לעלות למעלה עד לכדור הירח, והעיקר הוא הוא לקחת ספינה כזו ולהעביר אותה למעלה מהאויר העכור הזה. וזו היתה כוונת דור הפלגה שבקשו לקבוע מושבם בכדור הירח, ששם יהיו נצולים מהמבול. אמנם בכדי שיוכלו להגביה את הספינה הזו למעלה מאותו אויר העב, חשבו לעשות מגדל גבוה מאוד עד למעלה מהאויר ההוא, ומשם יוכלו להשתמש באותה הספינה לטוש באויר עד כדור הירח.

¹ וכמובא בתולדות יעקב יוסף (פ' וירא) שבזה תלויה כל הגאולה.

² אמנם ריש לקיש סבר שירדו גשמי המבול בארץ ישראל, ודרש את הפסוק כך, ארץ לא מטוהרה את ממתית המבול, שהרי ירדו עליך גשמים ביום זעם.

³ וביאר היפה תואר, שלכן נצטוו נח לבנות את התיבה ולא נצטוו להימלט לארץ ישראל, כי ההבל של מי המבול התפשט גם לארץ ישראל והמית אף בה את כל בעלי החיים, כמ"ש (ז, כב) "מכל אשר בחברה מתו", וכמובא שם במסכת זבחים לשיטת רבי יוחנן. והרמב"ן (ח, יא) כתב שאף לדעת רבי לוי שלא ירדו גשמי המבול בארץ ישראל, על כל פנים נתגלגלו לשם מימי המבול כמובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק כג).

"אך בצלם יתהלך איש" (תהלים לט, ז)

משיעור יום ה' נח ויום ה' בלק תשע"א

נטירת הברית אינה מעלה של חסידות אלא היא הבסיס של כשרות היהודי ונקרא מוחין דקטנות

אמרו בזהר ריש פ' נח שמה שנקרא נח 'איש צדיק' אין זה אלא מפני שמירת הברית, וכנאמר "וצדיק יסוד עולם", ומכאן אוליפנא, כל מאן דנטיר האי ברית דעלמא איתקיים עליה - איקרי צדיק, והביאו הראיה מיוסף שנקרא צדיק.

ומבואר שם עוד, שכל קיום העולם או חורבנו (כדור המבול) תלוי בברית, כמ"ש בירמיה "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת", וכן האדם שהוא עולם שלם וקומה שלימה - כל הצלתו מן החורבן וקיום חייו תלוי בנטירת הברית.

עוד מבואר שם, שנטירת הברית היא מעלת כל זרע ישראל עם הקודש, וכנאמר בישעיה "ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ", שעל ידי שקבלו כל ישראל עליהם מצוות הברית ושומרים לה - יש להם חלק לעולם הבא, והוא מעלת כלל ישראל.

ולכן כשבר ישראל שומר את קדושתו צריך הוא לידע שבזה הוא נכלל בקדושת כלל ישראל שעליה נאמר "ועמך כולם צדיקים". אבל אין לו לחשוב ולדמות שאחר שמר על עינו וקדושתו, עלה הוא למדרגת צדיק וחסיד, כי ענין הקדושה הוא בסיס הכשרות של היהודי להיות בכלל "ועמך כולם צדיקים", כי בזה שאינו עושה מעשה בהמה אינו מעלה יתרה, לכן כששומר האדם על קדושתו אין לו במה להתנאות, כי הוא בסיס כשרות ישראל.

ועצם מחשבת האדם שבקיום קדושת הברית הוא נמצא במעלה של צידקות וחסידות - היא שמביאתו לידי חטא, כי חושב שהוא תוספת מעלה וחסידות, ולכן בשעת הניסיון מיקל הוא לעצמו לוותר על תוספת הקדושה. אך אם היה יודע שענין הקדושה הוא הבסיס וההתחלה של כשרות היהודי, וכל ענין של צידקות ותוספת קדושה מתחיל רק אחרי ששומר את עצמו מן החטא - לא היה בא לידי חטא. כי הוא דבר שצריך לשמור בתמימות מבלי לחשוב שהוא במדרגה מיוחדת, וכל מה שמרגיש התעלות על ידי שמירת הקדושה, זה אינו משום שנעשה צדיק וחסיד, אלא שהוא מהתגלות החלק התחתון של הצלם הבסיסית על אדם שאינו נוהג כבהמה. [ומטעם זה, אמרו במסכת שבת (בדף קנא) שאין חיה רעה יכולה לפגוע באדם אא"כ נדמה לה כבהמה, כלומר שאיבד את הצלם האלוקי שבו, כי על ידי הצלם נקרא אדם כמ"ש "ויברא א-להים את האדם בצלמו"]

נטירת הברית אצל הצדיקים היא שלימות הקדושה בשלושת מדרגות הצלם ונקרא מוחין דגדלות

כי נודע הוא, שכל שמירת האדם והגנתו נמשכת מאור הנקרא צלם שהוא חופף על האדם, אבל ללא הצלם היה האדם מסתלק כמבואר בזהר ויחי (בדף רכ), ובצלם יש ג' מדרגות: האחת הוא על ידי שאינו עושה מעשה בהמה, והוא נקרא שמירת ברית המילה וכנגד צ' ד'צלם'. השנית, הוא שפיו וליבו שווין, והוא נקרא ברית הלשון והלב, וכנגד ל' ד'צלם'. והשלישית הוא שלעולם אינו חושב שפעל ועשה איזה דבר, אלא מייחס הכל לה' ב"ה, והיא ברית שבת קודש, וכנגד המלכות ומ' ד'צלם'.

ולכן מה שכתוב על נח וכן על יוסף הצדיק שהיו נטרי ברית, יש בזה עמקות ודברים נשגבים, כי ודאי שכל הצדיקים היו בקדושה עצומה ונוראה - במחשבה ראייה ומעשה, והיו שומרים את עצמם מכל נדנדוד חטא, ואף לא עלתה בדעתם לעולם שיש דרך ואפשרות של חטא, והמשיכו בשלימות את המדרגה התחתונה ד'צלם', שהיא צ' ד'צלם' (והוא הבסיס של השמירה והקיום של האדם, ונקרא מוחין דקטנות. ובלעדי הצדיקים, היו יכולים כל הבריות שאינם שומרים על קדושתם כראוי, להסתלק, אלא שנמשך עליהם שמירה מכח הצ' ד'צלם' שממשיכים הצדיקים הקדושים המקיימים את ברית המילה בשלימות). אבל המעלה המובאת בזהר דלעיל שהצדיק נקרא "צדיק יסוד עולם", שהוא היכול להביא לשמירת כל הבריאיה ולהגן עליה, ושכוחו לפעול את גאולת ישראל בכל רגע כרצונו - הוא מכח מה שזכה לשלימות שלוש קדושות הברית והשגת הצלם' בשלימות. וזה שכתוב בנח 'איש צדיק', שהשיג שלמות הצלם אף במדרגה השלישית שכנגד ברית שבת קודש, כי היה מייחס כל דבר לה' ב"ה כמ"ש "את הא-להים התהלך נח", ולכן זכה להקרא 'איש', וכן ביוסף נאמר בתהלים "שלח לפניך איש",

שאינו זה אלא בשלמות הצלם כמ"ש שם "אך בצלם יתהלך איש". ובזה באו למדרגה שיכולים הם לפעול טובה והצלה לעולם כולו. כי צדיק שהשיג מדרגת הצלם בשלימות, יכול לפעול ולהחיש את הקץ בכל שעה, אלא שאינו עושה היפך רצון ה' ב"ה, ותמיד חותר לגלות את עומק רצון ה' ב"ה, וחושב בענין זה 'דדיו לעבד להיות כרבו', ולכן אינו דוחק את השעה. וצדיק זה שמו הקב"ה לימינו, ומשתעשע בו תמיד כמובא בכמה מקומות בזהר ק, וכשהמלאכים מקשים מה היא גודל חביבותו אצל ה' ב"ה, מגלה להם הקב"ה טפח ואפס קצה ממחשבותיו - ובזה נרתעים המלאכים ומתבהלים מהביטול הנורא שיש לו מלפני השי"ת, שגם כשהוא חי בגוף עלה על מעלת המלאכים וקדושתם עד אין קץ ותכלית, שאף שגדלה מעלתו ורואה הוא פני שכינה תמיד, אין לו רצון כשאר הנבראים שיהיה ה' ב"ה עימו להצליחו, אלא חושב שאינו ראוי כלל לבקש זאת, ואין כל רצונו אלא שיהיה הוא עם ה' ב"ה.

הדרך לנטירת הברית ומעלתה היא הרביקות בשלש מדרגות קדושת הצלם

ומשלימות קדושת הברית והצלם א-לוה השורה על הצדיק - ניתן ללמוד מה חפץ ה' ב"ה מהאדם, וככל שיהיה האדם מתוקן יותר בעניינים אלו, כך מתקרב הוא לקדושת הברית ושלימות הצלם השורה עליו. ומה שאדם ישמור את עצמו בקדושה, עדיין אין זאת מעלה - כי הוא הדבר הבסיסי שישירה עליו צלם אדם ולא ידמה כבהמה כאמור, וגם כשיהיה קדוש בשלימות, אינו ממשיך עליו בזה אלא את המדרגה התחתונה שב'צלם', שהיא הצ' דצלם שהוא מוחין דקטנות כנודע. אמנם כדי לבוא לשלמות הברית, שהוא ענין מוחין דגדלות וענין ל"ם דצלם, צריך לזכות ל'לב' שהיא ל' דצלם, ול'שבת קודש' שהיא המלכות ומ' דצלם.

הכל מודים בקרבנות בכדי לקיים העולם אלא שהרשע מקריב מן השכל והצדיק מן הלב

כי הנה כתוב בזהר בראשית (בדף נח) שלולי הקרבנות לא היו מתקיימים העליונים והתחתונים, 'עליונים' היינו צד הקדושה, ו'תחתונים' הם העולמות הנפרדים והסטרא אחרא. ולכן הכל מודים וחפצים בקרבנות ובבית המקדש, היינו שאף הסטרא אחרא חפצה בזה, בכדי שיהיה קיום לעולם ותוכל להתקיים. ולכן בכל הדורות שהיה בית המקדש קיים הקפידו הכל על הקרבנות, ובפרט על קרבן התמיד, כמובא במסכת בבא קמא (בדף פב), ואף בדורות שהיו עושים נגד רצון ה' ב"ה, הקפידו על הקרבנות.

אלא שיש חילוק עצום בין דרך הרשעים ברצונם לקיים את העולם, לבין דרך הצדיקים, כי הרשעים אינם באים להקריב את הקרבן אלא מצד השכל, אבל הצדיקים מקריבים את הקרבן מהלב. כי הרשעים אינם מקריבים את הקרבן אלא בכדי לצאת ידי חובת השכל והחכמה המחייב להקריב קרבנות בכדי לקיים העולם, וסוברים בטעותם שכאשר הם נחסרים על ידי הנתינה שלהם לקרבן, נעשה כביכול הקב"ה כחייב להם, וכך יוכלו למשוך שפע ממנו, כי טועים וסוברים שכביכול הם עושים טובה לקב"ה. וכל שורש רצונם בענין הקרבן הוא אך ורק בעבור קיום העולם בכדי שיוכלו להמשיך במעשיהם ודעותיהם הרעים.

אבל הצדיקים אין כל רצונם אלא לעשות לפניו נחת רוח לפני ה' ב"ה, וזהו הדבר החשוב אצלם יותר מן הכל, וכל מעשה שעושים לפניו יתברך הוא בכדי לפייס את הבורא ולמצוא חן בעיניו, ובזכות ליבם השכילו והבינו שאין ה' ב"ה צריך את קרבנות בני האדם, אלא 'רחמנא ליבא בעי' - שאין הקב"ה חפץ אלא בליבו של האדם, ולכן אינם באים בתחילה לעבוד את ה' ב"ה עם השכל, אלא ראשית כל מחפשים הם לעבוד את ה' ב"ה עם הלב.

דרך הרשעים להמשיך שפע כדי להמשיך בדרם, אבל דרך צדיקים היא לפייס לקוב"ה ולמצוא חן בעיניו

וזהו כל הדין ודברים שהיה בין קין להבל. כי קין נמשך מצד זוהמת הנחש שהוטל בחוה כאשר הלכה אחר עצתו, וכן מובא בזהר בראשית (בדף נד) שקין בא מההוא סיטרא מסבא, כי בקין היו גבורות ודינים קשים שמשם נמשך מה שמסית היצר את הברואים אל צד הרע כמובא בהקדמת זוהר (בדף ט), ולכן היה שקוע ולהוט אחר עבודת האדמה שנאחזה בה.

לזיווג הגון הרב דוד חיים בן דינה רחל, נתנאל הקון בן סיגל. להצלחת וישועת פבל היסים בן מרינה, לזכות והצלחת משפחת וינקור הי"ו.

לעילוי נשמת ר' יורם רפאל חיזקיהו בן אידה, ראו דור דרור בן רונית.

הקללה, אע"פ שלא היה צריך לזה בעבור פרנסתו.

ולכן לא היתה מחשבת קין אלא על קיום העולם לצרכו ודרכו, שסבר שהשמים הם אור רוחני שהוא מקור של שפע ותאוות, וצריך ליתן איזה דבר כלפי שמיא כדי לזכות לתמורה, ולא היה בדעתו שמי שברא לו לב, גם לו עצמו יש כביכול לב שצריך לאהבו ולפייסו. וזהו שמובא בבראשית רבה (כ) שהיו קין והבל מדיינים בדברים, זה אומר בתחומי נבנה בית המקדש וזה אומר בתחומי נבנה בית המקדש, כי אף קין, שהוא מצד הנמשך אל הרע, מודה בקרבנות ובבית המקדש, אלא שהוא חפץ שיהיה הדבר בתחומו, היינו כדעתו וסברתו שצריך לעבוד מהשכל, ולצאת ידי חובה כדי להמשיך ולמלאות תאוותו לשכר בעולם הזה ובעולם הבא.

ולכן לא הביא את קרבנו אלא מן הפסולת כמובא בבראשית רבה (ס), מפני שסבר שנחסר ממנו על ידי הקרבן ועושה הוא טובה כלפי שמיא. אבל הבל שנמשך מצד הטוב, לא היתה מחשבתו אלא לפייס לקב"ה ולמצוא חן בעיניו, כי כל אהבת ליבו היתה אל קוב"ה, לרצותו ולפייסו, ולכן 'הבל' הוא אותיות לב-ה'. וזהו שמובא בבראשית רבה שם על הפסוק "וישע ה' אל הבל ואל מנחתו" ש'נתיפייס ממנו' הקב"ה, ולעומת זאת "אל קין ואל מנחתו לא שעה" כי לא נתיפייס ממנו. כי הבל הייתה כל כוונתו לפייס את ה' ב"ה ולמצוא חן בעיניו, מה שאין כן קין הייתה כוונתו על משיכת השפע וקיום העולם. ולכן כתוב קודם "וישע ה' אל הבל" ואח"כ "ואל מנחתו", שקודם התרצה הקב"ה אל 'הבל' עצמו, מצד הכוונה והרצון שלו, וממילא שעה גם אל מנחתו.

וזהו כל רצון הצדיקים בכל עבודתם ומעשיהם - לעורר את הלב העליון, והוא ההבדל העמוק בין קין להבל, בין הרשעים לצדיקים, שהרשעים מנסים להמנע מהחטא - בכדי שלא יבוא עליהם דין מהאור העליון שאין להם בו התקשרות, אבל הצדיקים אינם חוטאים - מפני שמבינים שגם לקב"ה יש כביכול לב, ואינם רוצים לצער, וכל מטרתם בעבודתם היא לפייס ולמצוא חן בעיני ה' ב"ה.

בכל אחד יש את צד קין - שהוא רצון לקבל המכסה על נקודת הבל שבכל אחד, שהוא רצון תמים להיות סמוך אצל ה' יתברך

ובכל אחד יש את ענין קין והבל, כמובא בתיקונ"ז (דף ק"ז) שקין רומז על יצר הרע והבל רומז על יצר הטוב. וזהו שנאמר "וכל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום", היינו שיש את הרצון להמשיך להתקיים ושיימשך לו שפע וברכה בכדי שיוכל להמשיך בדרכו ובדעתו. ובפנימיות ליבו בוודאי הוא יודע שכל רצונו הוא לעצמו לבדו, ואין כל ריבוי מעשיו ותורתו יוצאים מתוך הלב לעשות לה' ב"ה נחת רוח, ולכן הוא מתעורר מידי פעם בליבו וחפץ לזכות להכרה שהקב"ה הוא אביו שיש לו הרגשת הלב ואהבה אליו, והוא רוצה להיות סמוך אליו ולפייסו ולהשען עליו כגמול על אימו, אלא שמחמת הקנאה והתחרות שיש בעולם, שכל אחד רוצה להיות גדול מחבירו ברוחני וגשמי, לכן מוותר האדם על צידו של הבל שבו - שכל רצונו הוא לעורר את הלב העליון ולפייסו, ומתחבר בקין - שנעשה כולו תלוי במחשבות בני האדם עליו מתוך הרדיפה והתחרות להיות נחשב בעיניהם.

כדי להתקרב לקדושת ברית הלשון ושלמות הצלם צריך שתהיה תפילתו אמת, שידבר בתפילה את ליבו ומקומו האמיתי

ולכן הדרך שעל ידה יכולים להתנתק מקין ומדרך הרשעים, ולהתחבר להבל ודרך הצדיקים - היא התפילה. שצריך האדם להתפלל לפני ה' ב"ה שיהיו כל כוונות מעשיו בכדי למצוא חן בעיניו יתברך, ושלימוד תורתו יהיה כקרבן שיפייס אותו יתברך. וצריך שכל ההתבוננות של האדם תהיה שמי שהוא עובד לפניו הוא ברא את הלב וגם לו יש כביכול לב, על דרך שכתוב "היוצר עין הלא יביט", וכמבואר בכתוב "ויתעצב אל ליבו", "ויאמר ה' אל ליבו". כי אין הריבוי של המעשים בא לרצון לפני ה', אלא הכוונה של המעשה - שתהיה מתוך הרצון למצוא חן בעיניו יתברך ולא בעיני בני האדם.

וכדי לזכות לטהר את הלב מהרצון למצוא חן בעיני בני האדם, ולזכוכ ולעוררו למצוא חן אך ורק לפני ה' ב"ה, צריך לתקן את ברית הלשון, שיהיו פיו וליבו שווים, שבזה מייחד שמות הוי"ה אדנו"ת. כי כשאנו מוציא את דיבורי התפילה מהלב, הרי שמתפלל ועובד את ה' ב"ה מהשכל, ולכן צריך לחתור אחר המקום האמיתי שבו נמצא ליבו בשעת התפילה, ומשם להוציא את דיבורי התפילה, והוא יחוד הוי"ה אדנו"ת, הוי"ה - כנגד הלב, אדנו"ת - כנגד הפה, כמובא בקב הישר (פרק ה).

כי הנה נמצא אדם רחוק מאוד מה' ב"ה - ובכל זאת עומד בתפילה ומדבר עם ה' על מדרגות שאינו שייך בהם, וכאשר אינו מדבר אמת לפני ה' ב"ה, אינו יכול לעלות ולצאת ממקומו. כי אין תומאה הסובבת את האדם שאי אפשר לצאת ממנה, אבל זה רק על ידי אמת - שהוא הנתיב שעל ידו יכול לייחד הוי"ה אדנו"ת ולהדבק בקדושה. וכשאין האדם מאמין בהש"ת - צריך שידבר עם ה' על מקומו האמיתי - שבו רחוק הוא מהאמונה בו יתברך, ואם הוא מתפלל כמצות אנשים מלומדה, יאמר זאת לה' ב"ה - שאין לו רצון להתפלל, ושירחם עליו הוא יתברך ויתן לו רצון לזה.

וכן על זה הדרך צריך האדם להכיר ולידע את מקומו האמיתי ולהתחבר בתפילה ללב שלו, ואותו להשיח לפני ה' בתפילה.

על ידי שיהיה אמת יתחיל להכיר את עצמו ויוכל לחדש את דיבורי התפילה בדברי פיוס וריצוי לפני ה' - והוא טהרת הלב

וכדי לזכות לטהר את הלב ולתקן ברית הלשון עד שזוכה להרגיש את הלב, וכעין הנאמר "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי" וכמובא בתיקונ"ז (דף ק"ז), ובזה יזכה לעורר את הלב העליון עד שימצא חן בעיני ה' ב"ה - צריך להרבות בדיבורי התפילה. וככל שמרבה בתפילה עם ההתבוננות הזו, שהוא החיפוש אחר הלב, כך יוכל להכיר את מקומו ולטהר את הלב. כי בתחילה מאחר שהיה בשקר ועבד והתפלל מתוך השכל, אין לו היכרות עם עצמו ועם ליבו, ולא הכיר את מקומו, ואח"כ הוא רק היכרות עם עצמו, ועל ידי ריבוי דיבורי התפילה שמבקש על ההתקרבות לתורה וקיום התורה ועל כל צרכיו, מברר עוד את הרע, שהוא הרצון למצוא חן בעיני בני האדם, ומבטלו.

והעיקר הוא שיחדש תמיד את דיבורי התפילה לפני ה' ב"ה, והוא הכרח בכדי לפייס את ה' ב"ה. וכשמחדש דברי פיוס וריצוי בדיבורי התפילה, מראה הדבר על זיכרון הלב, כי מוכיח בזה שהכיר מקום נוסף בליבו שמשם מדבר הוא חדשות לפני ה' יתברך. כי הבל שהתפייס לו ה' ב"ה כתוב בו "ותוסף ללדת", שהוא ענין של תוספת וחיודו, כי הבל נולד עם שתי תאומות כמובא בבראשית רבה (כ). כי התפילה נמשלת לאשה כמובא בכמה מקומות, וכמ"ש "לזאת יקרא אשה", זאת היא התפילה כמ"ש בתהלים "תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה", והתפילה הבאה מ'הלב' שהוא ענין 'הבל' כמובא בתיקונ"ז (דף ק"ז) "יש בה תוספת לידה, שהוא ענין החידוש והתוספת בדיבורי התפילה. משא"כ קין נולד עם תאומה אחת כמובא בבראשית רבה (ס), כי לטעותו וסברתו אין בתפילה תוספת, כי סובר שאין צורך אלא במצווה מלומדה, ואין צריך לפייס לקוב"ה.

דור המבול התנתק מנקודת הלב אבל נח היה בהתבוננות שמי שברא את הלב גם לו יש לב ועבר ה' על מנת למצוא חן בעיניו יתברך

וכל דור המבול הלכו בדרך הזה הנמשך מקין כמובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק כ) עד שנכרתו כל זרעו במי המבול כמובא שם (בפרק כט), כי היתה דרכם להתגדל אחד על חברו, ולא נתנו במחשבתם שצריך למצוא חן בעיניו יתברך. וכיון שאיכדו את ענין הבל לגמרי, כמ"ש "וכל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום", היינו שאין בלב שום אמת ומקום שחפץ הוא לרצות להיות לפני ה' ב"ה, על כן נעשה ענין המבול.

אבל אצל נח כתיב "ונח מצא חן בעיני ה'", כי היה כל מהותו לעשות לה' ב"ה נחת רוח ולמצוא חן בעיניו, כי האמין שגם לו יתברך יש לב, והבין שאין ה' ב"ה חפץ שיהיה קללה על העולם. ועל ידו נתרפאה האדמה מהקללה שהיתה רבוצה עליה, הן ממה שנתקללה בתחילה "ארורה האדמה בעבורך", הן ממה שנוספה לה עוד על ידי קין כמ"ש "לא תוסף תת כוחה לך". כי גילה נח לבריות שגם לה' ב"ה יש לב, וככל שרוצה האדם שיהיה לעצמו שפע וברכה, ה' ב"ה רוצה יותר ממנו להשפיע לו טובה והנאה, אלא שהכל תלוי בכך שיהיה אמיתי וירצה למצוא חן בעיני ה' ולא בעיני בני האדם, וכשיתפלל ויחדש את דיבורי התפילה, יהיה ייחוד הוי"ה אדנו"ת בתפילתו, ויתרצה לו ה' ב"ה בכל בקשותיו ותפילותיו.

על ידי שיהיה נח שלם בקדושת הלב זכה לשלמות הצלם ועל ידי זה היה מונג ושמו

ולכן נח עולה בגימטריא לב הוי"ה, וכפי ש'הבל' אותיות לב ה', כי אחרי לידת קין שהוא החלק הרע הנמשך מזוהמת הנחש כאמור, יצא הבל שהוא החלק הנקי, ואח"כ שוב היה אדם פרוש מחוץ ק"ל שנים שבהן יצא ממנו החלק הלא טוב כמובא במסכת עירובין (דף י"ח), ואח"כ יצא שם שממנו יצא נח. כי שת ונח הם החלקים המתוקנים - שמגלים שהעיקר הוא לא ריבוי המעשים, אלא האמת, שהאדם מקריב את עצמו ממש לפני ה', ואינו משקר, אלא בא לפני ה' כמו שהוא. ואם רצונו הוא מעורב מקין, צריך שיגלה זאת בתפילתו שרצונו בשפע ומעשים טובים הוא בכדי למצוא חן בעיני בני האדם, ויבקש ויתחנן מה' ב"ה שיטהר את ליבו מהרצונות הפסולים, שהם הרצונות של דור המבול המביאים את האדם לאבדון, כמ"ש באבות שהקנאה, שהוא קין - קינא דמסאבותא (כמבואר בזהר בראשית, דף נ"ד), מוציאה את האדם מן העולם.

ועל ידי זה זוכה לצלם א-להים. ולכן בלידת קין והבל לא נאמר "ויולד בדמותו כצלמו", כי נולד גם קין שאינו שלם ב'צלם' כמובא בזהר בראשית (בדף נ"ה), כי אינו רוצה בעבודת ה'לב', שהיא ה'למ"ד צלם. אבל בלידת שת שבא ממנו נח נאמר "ויולד בדמותו כצלמו", כי היה נח שלם ב'צלם', שהוא השמירה וההגנה על האדם, והוא כלליות המוחין והחיות של האדם בדביקות בה' ב"ה. ולכן ניצל נח מהמבול שאיבד את כל מי שלא היה עליו צלם אדם.

גם לאחר שזכה להתקרב לקדושת המילה וטהרת הלב - צריך שיזכה לברית שבת שאינו מייחס לעצמו דבר

וכדי לזכות לשלימות ה'צלם' צריך להשלים מ'ד'צלם', שהיא המלכות וכנגד שבת קודש והמחשבה. כי אחר שזוכה האדם ומקדש את עצמו, ונשמר מכל פגם בברית המילה, וכל שכן שזכה עוד ונתעלה ובריר מעצמו את כל החן של השקר - שהוא המקום שרוצה להיות נחשב בעיני בני האדם, וזוכה לעורר הלב העליון ולמצוא חן בעיני ה' ב"ה, עדיין עלול לעלות בליבו שמץ מחשבה שהוא זה ששומר את עצמו מפגם במילה, ובכוחות עצמו זכה לשלימות ברית הלשון ולייחד הוי"ה אדנו"ת כאמור.

ומחשבה זו נמשכת מחטא עץ הדעת, כמו שאמר הנחש לחוה "כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כא-להים", ופירש רש"י (ע"פ התנחומא) שאמר להם שיהיו יוצרי עולמות כא-להים, והוא טומאת הגאווה שנמשכה בעשיו שהוא ר"ת 'עושה שמים וארץ', שהיא גאות האדם המייחס לעצמו את כל השפיעים הגשמיים שהם 'ארץ', ואת כל עליית המדרגות ברוחניות שהם ענין 'שמים'. ובאמת היא קללה השורה בימי החול, שאז עלול האדם לחשוב שכוחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, והוא זה שפועל והוא זה שעושה, וזוהו ממשיך הוא על עצמו את זוהמת הנחש המסתיר את כל הטוב האמיתי שיש לו בחייו.

כי באמת יש לו לאדם בחייו טוב ללא גבול וקץ, אלא שאינו רואה בעיניו את אותו הטוב, כי מסתירו על ידי הידים, שהם המחשבה ש'הוא עושה', שעל זה נאמר "והידיים ידי עשיו". וקללה זו בעצמה נכללה בדברי הסתת הנחש לחוה שאמר 'ונפקחו עיניכם והייתם כא-להים', היינו על ידי הגאווה שתחשבו שאתם פעלתם ואתם עשיתם, לא תוכלו לראות את כל הטוב שבחייכם, ותסתירו את העינים עם הידים ידי עשיו, ולכן תהיו 'יודעי טוב ורע', והיינו שהאדם ידע בחייו גם צער וסבל.

על ידי הענוה שנכלל בקדושת שבת - נמצא סמוך אצל השי"ת והוא שלמות הצלם והשמירה מנאות

והביטול של עשיו היונק מששת ימי החול הוא על ידי שבת קודש, שהיא שלימות המלכות, והוא נקודת השבת שבאדם, שהיא הלב. כי השכל של ששת ימי החול הוא מכריח את המלאכה העמל והיריבו, אבל בשבת כל עמל ועסק התורה נעשה ממילא. והעיקר הוא הזיכרון וההתכללות בשבת קודש, והיא הברכה שברך הקב"ה את שבת קודש, כמ"ש "ויברך א-להים את יום השביעי ויקדש אותו", שהברכה היא שקידשו ורוממו, עד שכאשר ידבקו בזיכרון בשבת קודש, שהיא על ידי מנוחת המוחין שהוא ענין 'נח', ועבודה מהלב בתפילה ושבת לה' ב"ה, יהיו עסק התורה ומלאכת הקודש כולה בנקל.

כי גם החכמה ועסק התורה צריכים להיות מהלב, כמ"ש "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה", כלומר שאע"פ שהוא חכם, אינו מרגיש את החכמה כתוספת על מציאותו ומתגדל בה, אלא הוא מחשיבה כמידה טבעית שה' ברא באדם, וכפי שאינו מתגאה באחד מאיבריו (או טבע ליבו), כי יודע שלא הוא בראם, כך אינו מרגיש את חכמתו למציאות, אלא לכלי המשמש את הלב בעבודת ה' ב"ה.

כי שבת קודש היא אחדות, שאינו מרגיש שהוא פועל ועושה, אלא נמצא הוא עם ה' יתברך ואינו מייחס לעצמו דבר. והוא ענוה ושלימות החן והצלם, ולכן 'עניו' עולה בגימטריא עם הוי"ה, והוא ענין הכתוב 'לא אירא רע כי אתה עמדי'. היינו שכשנמצא עם ה' יתברך בשבת קודש, אינו חושש מהרע ומצידו של עשיו, שהוא שורש הגאות והקללה שנאמר בו 'יודעי טוב ורע' כאמור. וזהו 'ולענוים יתן חן' שהוא שלימות הצלם שזכה לו 'נח', שנאמר בו 'ונח מצא חן בעיני ה'', ואמר על כך רבי יוסי בזוהר בראשית (בדף נח) ש'חן' היינו 'נח'.

כל החן שזכה לו נח נמשך ע"י טהרת הרצון והכוונה שהיה לו בכל מעשיו - שהיה שלם בכל מדרגות הצלם

וזהו "אלה תולדות נח, נח איש צדיק, תמים היה בדורותיו". 'נח' הוא כל ה'חן' שהיה לו לפני ה' ב"ה, שזכה לו על ידי שהלך בדרך של 'צדיק' שהוא שלימות הברית כאמור, שהוא שלימות הצלם והברית בכל שלשת הבריות, שהם ברית המילה ברית הלשון וברית השבת. וזהו 'בדורותיו' היינו שבכל הרצונות שלו, ובכל מה שרצה שיהיה ההמשכיות ממנו, בהכל היה הולך בדרך הזה של שלימות ה'צלם', שעל ידו ניצל והמשיך קיום לעולם.

החן נשפע מן התורה שהעסק בה הוא לשם מציאת חן בעיני השי"ת ונשפע על האדם כוחות גדולים להתמדה בתורה

וככל שיאירו באדם מדרגות ה'צלם', כך ישרה עליו ועל מעשיו חן גדול והמשמעות של חן הוא דבקות, כי כשאין חן הוא פירוד כמ"ש "והיה אם לא תמצא חן בעיני ומצא בה ערות דבר ונתן לה ספר כריתות", וכאשר יש חן על האדם הרי שהוא דבוק בקב"ה, אע"פ שהוא פחות במדרגה ורחוק מאוד, כי כאשר מוצא חן בעיני הקב"ה, הוא יתברך שומרו ומשפיע עליו חכמה ושמירה וכל הטובות, וכן אמרו במסכת מגילה שאסתר ירקרקת הייתה, אלא שהייתה נושאת חן בעיני כל רואיה, והיה כל אחד חושב שבהא מאומתו, ולכך היו מסייעים אותה.

ובאמת החן הוא השער שעל ידו אפשר לזכות לתורה, כי כנדי לזכות לתורה צריך לקבלה במתנה מאת ה' ב"ה, אלא שאין נשפע חכמת התורה לאדם אלא אם כן עשה כל שבידו וכל שבכוחו לזכות בה ולדעתה, וכן לא נתן הקב"ה את התורה למשה אלא לאחר שהיה לומד ושוכח כמובא במסכת נדרים (בדף לה) ובשמות רבה (מא, ו). כי תחילה צריך האדם לזכות להתמדה, ובכדי שיוכל האדם להתמיד בתורה בכל כוחו צריך לזה סייעתא דשמיא גדולה, ובכדי שה' ב"ה יסייע לאדם להתמיד בתורה הוא על ידי שימצא חן בעיניו יתברך.

ולמצוא חן בעיניו יתברך הוא על ידי מעשים טובים, והמשמעות של מעשה טוב הוא עסק התורה, כי אין טוב אלא תורה כמובא במסכת אבות, ותורה לשמה היא הממשיכה חן על האדם כמו שאמרו במסכת עירובין (בדף נה) ובמסכת כתובות (דף עז), אלא שבכדי ללמוד תורה במדרגה שימצא חן בעיני ה' והוא יתברך יסייעו עד שיזכה להתמדה בתורה בכל כוחו, צריך להתפלל לה' יתברך שיזכהו למעשים טובים, שהם דיבורי התפילה על עסק התורה שיהיה לרצונו יתברך ושימצאו חן בעיניו יתברך, כי גם את החן צריך לקבל ממנו יתברך כמו שאמרו במסכת יומא (בדף לה).

נמצא שצריך שיהיה לאדם ב' מיני חן, חן שיעלה לפני השי"ת מעסק תורתו, וחן שישרה עליו מכח תפילתו על עסק התורה במדרגה זו. וזה 'ואלה תולדות נח נח', תולדות - הם המעשים הטובים כמו שפירש"י, ולזה זכה על ידי 'נח נח' שהם ב' מיני חן כדאמר רבי יוסי בזוהר בראשית (ע"ב) חן היינו נח. וזה עיקר התולדות של הצדיקים, שמעשיהם הטובים מוצאים חן בעיני השי"ת. ובכדי שיכנס האדם בעבודה זו, שיהיו תורתו ומעשיו 'לשמה' ולמצוא חן בעיני השי"ת בתורתו ותפילתו, צריך שיזכה ל'צלם', כי כל החן נמשך לאדם על ידי הארת הצלם, כי בפגם המילה מאבד את החן כמ"ש 'והיה כי לא תמצא חן בעיני ומצא בה ערות דבר', וכן כשמתפלל אינו מדבר ממקומו האמיתי כתיב "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני", וכן כשמתגאה אין הקב"ה שורה אצלו כמו שאמרו במסכת סוטה.

אין האדם עושה מעשים טובים שהם עסק התורה על מנת למצוא חן בעיני השי"ת, עד שילך בדרך הצדיקים שהבינו את המשמעות של הכתוב 'ויברא אל-הים את האדם בצלמו'

וכל זאת שיאיר באדם ה'צלם' הוא סוד הפסוק "ויברא א-להים את האדם בצלמו בצלם א-להים ברא אותו", שבכדי שיאיר באדם אור ה'צלם', צריך הוא לידע שהוא נברא 'בצלם א-להים', והיינו שכפי שיש לאדם לב, כך כביכול יש לו יתברך לב כמ"ש 'זיתעצב אל ליבו', והוא דרך משל לאדם - שיפרוש את עצמו מדרכו של קין המדמה שלמעלה הוא אור עליון שצריך להמשיך ממנו השפעות וטובות, אלא לילך כדרכו של הבל, שדימה בדעתו שהוא עשוי ב'צלם' של מעלה, וכפי שיש לו לב, כך כביכול יש לב עליון, שהוא סוד אות ה"א הראשונה שבשם הוי"ה, וכפי שאדם מדבר עם חבירו ומכניס בדיבוריו מיני חן לפייסו, כך צריך לדבר לפני השי"ת, ולכן התפיס לו הקב"ה כמובא בבראשית רבה. שהרי אם אדם פגע בחברו הוא הולך לפייסו, וכך צריך לפייס לקוב"ה.

וככל שאדם יודע שנברא 'בצלם א-להים' יוכל לפרוש מכל דבר המפריד את הדבקות והחן בינו לבין השי"ת, כמו שאמר רבי חמא בר פפא במסכת סוכה (בדף מט) כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים. ויכול להתפלל מתוך מקומו האמיתי למצוא חן בעיניו יתברך כדרך הצדיקים כמו שאמר משה לקב"ה "אם מצאתי חן בעיניך", ולידע שכל מה שיש בידו, וכל כוחו בתורה ומעשים, הכל שלו יתברך, שהוא המשמעות של ענוה - שאינו מייחס לעצמו דבר, ועל זה נאמר 'ולענוים יתן חן'.

וזהו שכתוב 'את הא-להים התהלך נח', שם א-להים הוא סוד הלב העליון ואות ה"א הראשונה שבשם הוי"ה כמובא בתיקוני"ז (דף קב), ומפני זה זכה לב' מיני חן ושלימות הצלם, ונעשה ממנו המשכיות לעולם כולו.

לציבור הקוראים היקר, הדפסת העלון כרוכה בהוצאות רבות, העלון יוצא בצמצום והביקוש עצום.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס לעמותת ידי להועיל עבור 'משולחן שלמה'.

או בהעברה: בנק: מזרחי טפחות (20) סניף: 417 (גאולה) מס' חשבון: 521025

שם העמותה: 'יד להועיל' - עבור העלונים, ולציין את שם ההקדשה.

התרומה מוכרת לצרכי חזון מס' (סעיף 46)

לבקשת רבים ניתן לשמוע בקו 'שיעורי הינוקא'

את השיעורים האחרונים והמאמר היומי.

מספר הקו 02-5-306-506

האיזניו ותחי נפשכם

m.yam.shlomo@gmail.com

© כל הזכויות שמורות למכון 'ים שלמה'. לתגובות הערות והקדשות וכן לקבלת הגיליון יש לפנות בטלפון 0548434755 או בכתובת מייל